

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเกิดวิกฤตเศรษฐกิจในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ. 2540 ทำให้เกิดปัญหาการว่างงาน และการถูกเลิกจ้าง โดยในปี 2541 มีอัตราการว่างงานถึงร้อยละ 4.4 ของกำลังแรงงาน เพิ่มขึ้นจากปี 2539 ประมาณ 3 เท่าตัว ส่งผลให้มีคนยากจนเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 11 ในปี 2539 เป็นร้อยละ 13 ของประชาชนทั้งประเทศหรือ 7.9 ล้านคนในปี 2541 (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ และสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 1-15) ผลกระทบด้านรายได้เมื่อจำแนกตามกลุ่มต่างๆ พบว่า กลุ่มผู้ทำงานในภาคการผลิตนอกระบบได้รับผลกระทบมากกว่าเมื่อเทียบกับผู้ทำงานในภาคการผลิตในระบบ เนื่องจากภาคการผลิตนอกระบบมักมีความยืดหยุ่นและการปรับตัวด้านค่าจ้างและชั่วโมงการทำงานมากกว่า กลุ่มแรงงานที่มีการศึกษาระดับประถมหรือต่ำกว่าได้รับผลกระทบมากกว่าผู้ที่มีการศึกษาระดับสูงและกลุ่มเด็กอายุระหว่าง 13-15 ปี และ 16-18 ปี ได้รับผลกระทบจากรายได้ลดลงมากกว่ากลุ่มอายุอื่น (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2544, หน้า 1-14)

จากภาวะดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อมาตรฐานความเป็นอยู่ของคนไทยในเรื่องต่างๆ อาทิ เด็กนักเรียนต้องออกจากโรงเรียนกลางคัน เด็กและผู้สูงอายุถูกทอดทิ้ง การฆ่าตัวตาย และปัญหาอาชญากรรม การไม่สามารถเข้าถึงบริการรักษาพยาบาล ฯลฯ เหตุการณ์ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า เมื่อเกิดภาวะที่ไม่คาดหมาย ระบบสวัสดิการสังคมของประเทศยังไม่สามารถที่จะป้องกันบรรเทาและจัดการกับปัญหาได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ทำให้คนที่เคยช่วยเหลือตนเองได้กลายเป็นคนยากจนและตกอยู่ในสภาวะยากลำบาก คนจนยิ่งจนและได้รับความยากลำบากเพิ่มมากขึ้นทำให้รัฐจำเป็นต้องมีมาตรการเร่งด่วนเพื่อบรรเทาผลกระทบโดยใช้การจัดสวัสดิการของหน่วยงานรัฐที่มีอยู่เดิมและการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการค้นหาผู้ได้รับผลกระทบ เพื่อให้กลุ่มเป้าหมายสามารถได้รับสวัสดิการสังคมได้ทั่วถึงมากขึ้น (ดวงกมล วิมลกิจ, 2547, หน้า 1)

วิกฤตเศรษฐกิจที่เริ่มตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2550 ถึง พ.ศ. 2552 ที่เกิดขึ้นจากประเทศสหรัฐอเมริกา ส่งผลกระทบทำให้เกิดวิกฤตเศรษฐกิจไปทั่วโลก ซึ่งมีผลกระทบถึงประเทศไทยทำให้มีคนว่างงานถึงกว่า 2 ล้านคน ประชาชนที่เคยมีรายได้กลายเป็นคนไม่มีรายได้และเป็นคนยากจน รัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญในการแก้ไขปัญหาคนยากจน โดยมีการกำหนดยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาคนยากจน ในช่วงแผนบริหารราชการแผ่นดิน (2548-2551) และแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550-2554) ได้กำหนดยุทธศาสตร์แรกคือ ขจัดความยากจน โดยรัฐบาลได้ใช้จ่ายงบประมาณเพื่อแก้ไขปัญหาคนยากจนในช่วง 6 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2552 เป็นเงิน 242,710 ล้านบาท ซึ่งเป็นการอุดหนุนการจัดบริการสาธารณสุขขั้นพื้นฐาน การเสริมสร้างโอกาสให้คนยากจนเข้าถึงบริการพื้นฐานของรัฐ โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงบริการสุขภาพ การเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน เศรษฐกิจพอเพียง โครงการต้นกล้าอาชีพการให้สินเชื่อแก่เกษตรกร การเสริมสร้างรายได้เพื่อเพิ่มผลผลิตของเกษตรกร การพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากให้เข้มแข็ง โดยการพัฒนาอาชีพและการพัฒนาคุณภาพชีวิต การจัดบริการสาธารณสุขปฐมภูมิขั้นพื้นฐานและจัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2552)

แม้รัฐบาลจะมีการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน โดยเฉพาะการจัดบริการพื้นฐานและจัดสวัสดิการสังคม เช่น ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ และด้านนันทนาการ แต่จำนวนประชากรจังหวัดสมุทรปราการ ณ วันที่ 30 กันยายน 2552 มีจำนวน 1,159,509 คน (กระทรวงมหาดไทย, 2553) คนยากจนที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ตามเกณฑ์ชี้วัด จปฐ. ปี 2552 ที่ต่ำกว่า 23,000 บาท จำนวน 3,637 คน (กรมการพัฒนารัฐวิสาหกิจ, 2553) และเนื่องจากจังหวัดสมุทรปราการมีสถานประกอบการจำนวนมากปิดกิจการ ทำให้เกิดปัญหาการว่างงานและการถูกเลิกจ้าง ประชาชนไม่มีรายได้ คนยากจนเพิ่มมากขึ้นเกิดปัญหาสังคม อาชญากรรมและกลุ่มคนยากจนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีการย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัดเพิ่มขึ้นทุกปี จึงก่อให้เกิดปัญหาเรื่องขาดการศึกษาหรือได้รับการศึกษาน้อย ขาดที่ดินทำกิน ว่างงาน ด้านสุขภาพอนามัย ขัดสนด้านรายได้ในการยังชีพหรือรายได้ต่ำ และขาดข้อมูลข่าวสารความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพ ขณะที่มีความต้องการพึ่งพิงสูงและไม่สามารถเข้าถึงการบริการและความช่วยเหลือจากรัฐ ยิ่งทำให้มีคนยากจนเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) หน่วยงานของรัฐควรมีข้อมูลด้านความต้องการ ในการได้รับสวัสดิการสังคมของคนยากจนว่าต้องการสวัสดิการสังคมด้านต่างๆ ของรัฐ ผู้วิจัยเห็นความสำคัญดังกล่าวจึงจัดทำวิจัยเพื่อให้ทราบถึงระดับความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมจากรัฐของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งสามารถนำผลการศึกษาไปใช้ในการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาการจัด

สวัสดิการสังคมของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการ อันจะส่งผลให้มีการจัดสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพและพัฒนาให้คนยากจนอยู่ดีมีสุข เพื่อให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีกว่าเดิมของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการต่อไป

คำถามวิจัย

1. คนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการมีระดับความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมมากน้อยเพียงใดทั้งในภาพรวมและในด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ และด้านนันทนาการ

2. คนยากจนที่มีปัจจัยส่วนบุคคลต่างกัน ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ บุคคลและสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของผู้ที่อาศัยอยู่ด้วย มีปริมาณความต้องการได้รับสวัสดิการสังคมต่างกันหรือไม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความต้องการได้รับสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ ด้านนันทนาการจากภาครัฐของคนยากจนที่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ

2. เพื่อเปรียบเทียบปริมาณความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมตามตัวแปรปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ บุคคลและสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยของคนยากจนที่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการ

สมมติฐานของการวิจัย

คนยากจนที่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการที่มีเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา อาชีพ บุคคลและสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยต่างกัน มีความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

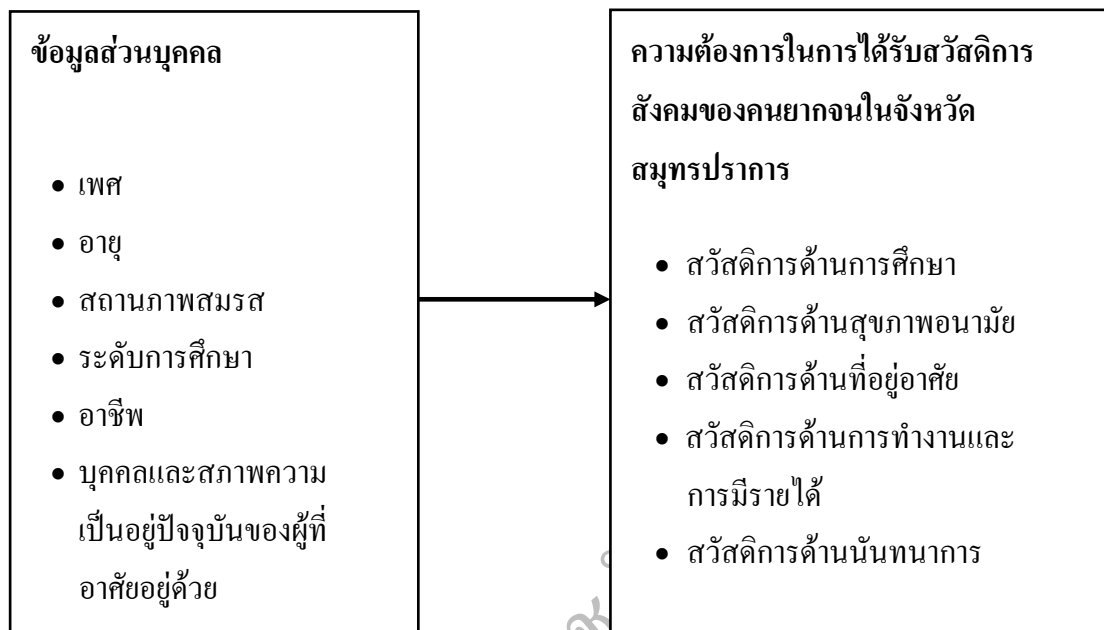
ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัย มีดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการวิจัยครั้งนี้เป็นประชาชนที่อาศัยในจังหวัดสมุทรปราการที่มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปีตามเกณฑ์ชี้วัด จปฐ. ปี 2552 ต่ำกว่า 23,000 บาท จำนวนทั้งหมด 3,637 คน แยกเป็นชาย 1,742 คน หญิง 1,895 คน

2. ขอบเขตพื้นที่วิจัย คือ พื้นที่ในจังหวัดสมุทรปราการจำนวน 4 อำเภอ คือ อำเภอ บางบ่อ มีคนยากจนตามเกณฑ์ชี้วัดของ จปฐ. จำนวน 48 คน อำเภอพระสมุทรเจดีย์ มีคนยากจนตามเกณฑ์ชี้วัดของ จปฐ. จำนวน 297 คน อำเภอเมืองสมุทรปราการมีคนยากจนตามเกณฑ์ชี้วัดของ จปฐ. จำนวน 728 คน และอำเภอบางพลี มีคนยากจนตามเกณฑ์ชี้วัดของ จปฐ. จำนวน 2,564 คน แต่อำเภอบางบ่อ มีสภาพแวดล้อม ภูมิประเทศ ลักษณะการอยู่อาศัย ความเป็นอยู่ สภาพสังคม การศึกษา อาชีพ และการมีรายได้ใกล้เคียงกับอำเภอบางพลี ซึ่งสามารถเทียบเคียงกันได้ ประกอบกับอำเภอบางบ่อมีคนยากจนตามเกณฑ์ชี้วัดของ จปฐ. น้อยกว่า 50 คน เพื่อความสะดวกในการเก็บรวบรวมข้อมูลเลือกอำเภอที่มีคนยากจนมากกว่า 50 คนขึ้นไปเพราะหากเลือกอำเภอที่มีจำนวนประชากรคนยากจนน้อย เมื่อลงไปเก็บรวบรวมข้อมูลอาจไม่พบคนยากจน เนื่องจากคนยากจนเหล่านี้ต้องออกไปทำมาหากิน รับจ้างบ้าง บางคนอยู่ไม่เป็นที่ทำให้พบตัวยาก จึงกำหนดขอบเขตพื้นที่วิจัยเพียง 3 อำเภอ คือ อำเภอพระสมุทรเจดีย์ อำเภอเมืองสมุทรปราการและอำเภอบางพลี ส่วนอีก 2 อำเภอ คือ อำเภอพระประแดงและอำเภอบางเสาธง ไม่มีคนยากจนตามเกณฑ์ชี้วัดของ จปฐ. ปี 2552 (จังหวัดสมุทรปราการ มี 6 อำเภอ)

3. ขอบเขตของเนื้อหา เป็นการศึกษาวิจัยความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคมของคนยากจนใน 5 ด้าน ได้แก่ ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงาน และการมีรายได้ และด้านนันทนาการ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

นิยามศัพท์เฉพาะ

ข้อมูลส่วนบุคคล หมายถึง ปัจจัยส่วนบุคคลของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการ มีดังนี้

1. เพศ หมายถึง คนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการที่มีเพศชายและเพศหญิง
2. อายุ หมายถึง ช่วงอายุของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการที่มีอายุต่ำกว่า 21 ปี 21 – 30 ปี 31 – 40 ปี 41 – 50 ปี 51 – 60 ปี และมากกว่า 60 ปีขึ้นไป
3. สถานภาพสมรส หมายถึง สถานภาพสมรสของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการที่มีสถานภาพโสด สมรส หม้าย หย่าร้างและอื่นๆ
4. ระดับการศึกษา หมายถึง คนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการที่เรียนจบการศึกษา ระดับต่างๆ ได้แก่ ไม่ได้รับการศึกษา ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช. อนุปริญญา/ปวส. ปริญญาตรีและอื่นๆ

5. อาชีพ หมายถึง การประกอบอาชีพของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ ไม่ได้ประกอบอาชีพ เกษตรกร ทำนา ทำไร่/ทำสวน เลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ค้าขายและอื่นๆ

6. บุคคลและสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของผู้ที่อาศัยอยู่ด้วย หมายถึง บุคคลและสภาพความเป็นอยู่ปัจจุบันของผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการ ได้แก่ บิดา มารดา บิดาและมารดา สามีหรือภรรยา บุตร ญาติและอื่นๆ

ความต้องการในการได้รับสวัสดิการสังคม หมายถึง ความประสงค์ของผู้ยากจนในการได้รับบริการด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ และด้านนันทนาการ จากองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐจัดขึ้น

สวัสดิการด้านการศึกษา หมายถึง สวัสดิการที่จัดให้คนยากจนได้รับการศึกษาในระบบ นอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย การฝึกอบรม การจัดหาทุนการศึกษา การจัดกิจกรรมส่งเสริม การอ่าน การจัดแหล่งเรียนรู้ การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้ความรู้ด้านต่างๆ

สวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย หมายถึง สวัสดิการที่จัดให้คนยากจนได้รับสิทธิในการรักษาพยาบาล ส่งเสริมด้านสุขภาพอนามัยด้านต่างๆ

สวัสดิการด้านที่อยู่อาศัย หมายถึง สวัสดิการที่จัดให้คนยากจนได้รับสิทธิในโครงการที่อยู่อาศัย การช่วยเหลือปรับปรุงที่อยู่อาศัย การจัดตั้งกองทุนที่ดิน ที่อยู่อาศัย มีการจัดสภาพแวดล้อมที่ดีและเหมาะสม เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น

สวัสดิการด้านการทำงานและการมีรายได้ หมายถึง สวัสดิการที่ส่งเสริมสนับสนุนการมีงานทำและการมีรายได้ การให้ทุนกู้ยืมเพื่อการประกอบอาชีพ

สวัสดิการด้านนันทนาการ หมายถึง สวัสดิการที่จัดให้คนยากจนได้ออกกำลังกาย พักผ่อนหย่อนใจ นันทนาการต่างๆ เพื่อเป็นการพัฒนาจิตใจและร่างกาย

คนยากจน หมายถึง ประชาชนที่อาศัยหรือมีทะเบียนบ้านอยู่ในจังหวัดสมุทรปราการ มีรายได้เฉลี่ยต่อคนต่อปี ตามเกณฑ์ชี้วัด จปฐ. ปี 2552 ที่ต่ำกว่า 23,000 บาทต่อปีหรือ 1,917 บาทต่อคนต่อเดือน (ยกเว้นผู้ที่กำลังศึกษาอย่างเดียว โดยไม่ได้ประกอบอาชีพ คนพิการทางสมองหรือคนพิการที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ ซึ่งได้รับการดูแลเอาใจใส่ในชีวิตความเป็นอยู่ เช่น ด้านอาหารการกิน เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่มและได้รับการดูแลเมื่อยามเจ็บไข้ได้ป่วย การเอาใจใส่ในด้านสภาพจิตใจจากคนในครอบครัว)

ความยากจน หมายถึง การมีรายได้น้อย ความไม่สามารถในการเข้าถึงมาตรฐานการดำรงชีพขั้นต่ำได้ สภาวะความยากลำบากในการเข้าถึงสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานของมนุษย์ ความอดตัด ขัดสน ความไม่เสมอภาค ความขาดแคลน ที่ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิต ความต้องการพึ่งพา พึ่งพิง ความช่วยเหลือจากรัฐ ความเป็นปัญหาในสังคม

สวัสดิการสังคม หมายถึง สวัสดิการพื้นฐานต่างๆ ที่องค์การหรือหน่วยงานของรัฐ จัดบริการให้แก่คนยากจน เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ภาครัฐสามารถใช้ผลการวิจัยเพื่อการวางแผน ปรับปรุง พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคม ด้านการศึกษา ด้านสุขภาพอนามัย ด้านที่อยู่อาศัย ด้านการทำงานและการมีรายได้ และด้าน นันทนาการของคนยากจนในจังหวัดสมุทรปราการต่อไป

มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี